

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ
ТЕХНОЛОГІЙ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ
СЕРЕДНЬОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ**

В умовах бурхливих технологічних змін, що відбуваються в сучасному світі, набуває актуальності впровадження нових підходів до змісту освіти й підготовки до цієї діяльності. Сучасний вчитель має не тільки передати новим поколінням досвід попередніх, озброїти своїх учнів знаннями, але і сформувати в них бажання постійного оновлення, прищеплювати навички самоосвіти, готувати до вирішення проблем, з якими особистість і суспільство ще не зустрічалися [2, с. 3-4]. Це можливо лише за умови доцільного використання вчителями технологій виховання учнів.

Ефективність підготовки вчителів до використання означених технологій забезпечується створенням необхідних педагогічних умов. Так В.В. Іванова, І.А. Зязюн, О.В. Попов трактують умову як філософську категорію, що виражає відношення предмета до навколишніх явищ без яких його існування неможливе. М.П. Лещенко, О.М. Отич, О.М. Пехота, С.О. Сисоєва, В.О. Сластенін вважають ефективною умовою для здійснення навчально-виховного процесу – підготовку вчителів до використання педагогічних технологій. Л.І. Бондарева, В.М. Вакуленко, Є.І. Васильєва, О.А. Гончарова, визначають умову як фактор підвищення ефективності будь-якої діяльності. О.А. Волошенко, І.В. Гавриш, О.І. Іваницький, – трактують умову як першопричину виникнення цієї діяльності. Російські вчені М.Є Дуранов, А.Я. Найн, М.М. Яковлева пояснюють умову як застосування заходів, без виконання яких вони не можуть бути досягнуті. Г.І. Полева стверджує, що педагогічні умови – це комплекс заходів навчально-виховного процесу, який забезпечує досягнення учителем більш високого рівня готовності до професійно-творчої діяльності [6, с. 68].

Сучасні дослідники проблеми професійної підготовки вчителя виділяють декілька груп педагогічних умов. Серед них, крім традиційних умов вони вважають дуже важливим використання комплексу методів і форм, залежно від змісту і специфіки матеріалу, який вивчається, моделювання наступної педагогічної діяльності (В.І. Андреев, А.О. Вербицький та ін.). Характеризуючи умови, що сприяють продуктивності підготовки учителів З.С.Левчук та В.П. Пустовойтов підкреслюють необхідність врахування пізнавальних процесів конкретного вчителя – пам'яті, уявлення, мислення, мотиваційної, емоційно-вольової сфери; формування педагогічної емпатії, комунікативності і культури спілкування, здатності до самоконтролю тощо [6, с. 68].

Різноманітність існуючих педагогічних умов можна пояснити різним формулюванням мети і завдань виховної діяльності, які змінюються залежно від вимог суспільства до системи освіти.

У науково-педагогічній літературі під педагогічними умовами розуміють сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, спрямованих на розв'язання поставлених у педагогіці завдань (В.І.Андреев , М.Є. Дуранов та ін.). При цьому вчені відносять до педагогічних лише ті умови, які свідомо створюються у педагогічному процесі і реалізація яких забезпечує успішний його перебіг (І.О. Матіюк).

Водночас у педагогічній практиці недостатня увага надається використанню вчителями технологій естетичного виховання учнів. Це засвідчують наукові дослідження вчених-педагогів М.П. Лещенко, Л.К. Шиян, Н.А. Фоломєєвої, Т.Д. Чабанової. Недослідженими залишилися також педагогічні умови підготовки вчителів у системі методичної роботи школи до цієї діяльності. Саме це зумовлює актуальність проблеми даної статті.

Її метою є – теоретичне обґрунтування педагогічних умов ефективної підготовки учителів до використання технологій естетичного виховання учнів у системі методичної роботи школи.

Погоджуючись із твердженням Б.В. Сазонова про те, що “головними факторами успішності” використання технологій естетичного виховання учнів

є “особистість вчителя та середовище впровадження”, підкреслюємо необхідність детального вивчення педагогічних умов організації його підготовки до використання технологій естетичного виховання учнів, їх розвитку в нього необхідних для цього професійних прийомів, формування готовності педагога до впровадження та демонстрації цих технологій.

Однією з педагогічних умов формування готовності вчителів до використання технологій естетичного виховання учнів визначаємо *ставлення вчителя до використання технологій естетичного виховання учнів у навчально-виховному процесі* (створення можливостей для його самовизначення стосовно використання технологій естетичного виховання учнів як у навчальній, так і позанавчальній діяльності, наявність свободи вибору в конструюванні авторських проектів).

Наступною педагогічною умовою формування готовності вчителя до використання технологій естетичного виховання учнів є *розвиток в нього спрямованості на професійно-творчий саморозвиток і самореалізацію на основі застосування означених технологій*.

У ході підготовки вчителя до використання технологій естетичного виховання учнів у системі методичної роботи школи доречно запропонувати розглянути на педагогічних радах, конференціях, семінарах-практикумах, наступні питання:

а) підвищення рівня психолого-педагогічної компетентності педагогів, оволодіння ними методикою проведення педагогічного експерименту, розвиток професійної ерудиції в галузі технологій естетичного виховання учнів;

б) забезпечення взаєморозуміння всіх учасників навчально-виховного процесу, створення атмосфери підтримки один одного в процесі використання технологій естетичного виховання учнів;

в) прогнозування труднощів, уникання неправильного розуміння або негативного очікування учителями педагогічних змін [5, с. 206], що відбуваються при використанні технологій естетичного виховання учнів.

Викладене дає змогу дійти висновку, що надання вчителем особистісного суб'єктивного сенсу характеристикам технологій естетичного виховання учнів та формування їх настанов щодо технологічної діяльності залежить від цінності для педагога технологій естетичного виховання учнів та прогнозування можливих наслідків і труднощів при їх використанні. Це ще раз підтверджує нашу думку про те, що використовувати технології естетичного виховання учнів може “лише творча особистість, яку спонукає наукова ідея та експеримент” [3, с. 93].

Вважаємо, що педагогічні технології естетичного виховання учнів руйнують усталені стереотипи щодо професійної підготовки вчителя. Адже тут на перший план виступає всебічний розвиток особистості вчителя, підґрунтям чого є формування в нього педагогічної самосвідомості та інноваційного мислення, передача не стільки знань, скільки способів розумових дій та відтвореної у навчальній діяльності логіки наукового пізнання. Таким чином, *готовність вчителя до подолання труднощів та стереотипів, які супроводжують утвердженням нового у педагогічній практиці* є третьою умовою підготовки його до використання технологій естетичного виховання учнів. Готуючи вчителя до їх використання, на нашу думку, необхідним є перехід від панівних у педагогічній практиці інформаційно-пояснювальних методів до креативних, розвивальних, особистісно-зорієнтованих навчальних технологій шляхом надання можливості вчителю стати не «номінальним», а фактичним суб'єктом [3, с. 97] використання технологій естетичного виховання учнів.

Звідси підготовку до використання педагогічних технологій естетичного виховання учнів у навчально-виховному процесі умовно поділяємо на три напрями:

а) підготовка вчителів до використання педагогічних технологій естетичного виховання учнів у системі методичної роботи школи;

б) використання педагогічних технологій естетичного виховання учнів у навчально-виховному процесі;

в) використання педагогічних технологій естетичного виховання учнів у навчально-виховному процесі як результат самоосвіти вчителів.

Розглянемо четверту умову, що забезпечує ефективність процесу формування готовності вчителя до використання технологій естетичного виховання учнів – це *розвиток творчого потенціалу вчителя*.

Дане дослідження зосереджується на тому, що у системі методичної роботи школи розкривається *творчий потенціал* особистості вчителя, розвиток якого є першочерговою умовою для використання технологій естетичного виховання. Таким чином, творчий потенціал вчителя, що реалізується ним у процесі використання технологій естетичного виховання учнів, є сукупністю соціокультурних і творчих характеристик його особистості, готовність вдосконалювати педагогічну діяльність, наявність засобів та методів, здатних забезпечити цю готовність. Вчителю притаманний високий культурно-естетичний рівень, освіченість, інтелектуальна глибина і різнобічність інтересів, оригінальність у проведенні занять, дослідницька спрямованість, висока результативність [1, с. 8].

Основною ознакою готовності вчителя до використання технологій естетичного виховання учнів при цьому виступає здатність до конструктивного, нестереотипного мислення в рамках нової педагогічної ситуації, виявлення нових способів розв'язання проблем, усвідомлення й розвитку свого досвіду. Творчий потенціал виступає могутнім важилем розвитку особистості, визначає її готовність змінюватися та відмовлятися від стереотипів, отже, очевидною стає необхідність пошуку засобів, що дозволяють розвивати інноваційний потенціал учителя.

Реалізація вчителем технологій естетичного виховання учнів представлена єдністю трьох актуалізованих у процесі педагогічної взаємодії потенційних можливостей:

- виявлення інформації про педагогічні технології;
- адекватна оцінка технологій естетичного виховання учнів;
- ефективне використання технологій естетичного виховання учнів.

З метою поєднання всіх ланок процесу підготовки вчителя до використання технологій естетичного виховання учнів доречно ввести поняття “*естетизація навчально-виховного процесу*” (М.П. Лещенко). Це дає змогу поєднати масову школу та заклади вищої педагогічної освіти, що забезпечує умови для підготовки вчителів до використання технологій естетичного виховання учнів у системі методичної роботи школи. Зв’язок колективів педагогів-експериментаторів із представниками освітянської практики передбачає передачу технологічних продуктів та методик, узагальнення результатів експериментальної роботи, підвищення кількості суб’єктів [3, с. 99] які беруть участь у використанні технологій естетичного виховання учнів.

Таким чином, п’ятою умовою підготовки вчителя до використання технологій естетичного виховання учнів вважаємо *наявність у нього набору ресурсів для їх використання* (розвиток творчого потенціалу, стимулювання активності щодо використання технологій естетичного виховання учнів у навчально-виховному процесі школи).

Розв’язання проблеми підготовки вчителя до використання педагогічних технологій естетичного виховання учнів ми вбачаємо, перш за все, у системі методичної роботи школи, оскільки вищі педагогічні навчальні заклади не готують вчителя до впровадження сучасних педагогічних технологій, а курсова перепідготовка педагогічних кадрів проводиться формально. Водно час метою цієї підготовки має стати формування вчителя, який здатний впроваджувати і використовувати різні педагогічні технології.

Звертаємо увагу на те, що вчитель, націлений на науково обґрунтовану, прогностично спрямовану організацію навчально-виховного процесу – це по-перше, особистість, здатна брати на себе відповідальність і вчасно враховувати ситуацію соціальних змін, яка має адекватні ціннісні орієнтації, гнучке професійне мислення, розвинену професійну самосвідомість, готовність до сприйняття нової інформації, високий рівень самоактуалізації, володіє мистецтвом рефлексії [4, с. 33]. По-друге, на думку А.І. Підласого – це педагог,

готовий до глибоко мотивованої творчої діяльності спроможний не тільки легко включатися в інноваційні процеси, але й виступати їх ініціатором.

Шостою умовою підготовки вчителів до використання технологій естетичного виховання учнів у системі методичної роботи школи є здійснення взаємодії учасників навчально-виховного процесу через координацію управління та самоуправління. Звернення до прийому координації викликано необхідністю, з одного боку, забезпечити включення вчителів школи до використання технологій естетичного виховання учнів, а з іншого боку, забезпечити індивідуальність роботи з ними. Організаторський потенціал керівників школи та вчителів-методистів, висока компетентність сприяють стимулюванню їхньої ролі серед педагогічних працівників і виявляються в намаганні вчитися у них, спілкуватися з ними, наслідувати їх.

Як підкреслює Є.І. Машбиць, недостатньо розглядати навчання і виховання як управління. Вчений стверджує, що є два партнери управління – учитель і учень, вони діють під впливом певних спонукань та подає управління як взаємодію між вчителем і учнем, яке здійснюється шляхом використання педагогом дидактичних завдань і реалізується з допомогою педагогічного спілкування [6, с. 84].

Важливими умовами використання вчителем технологій естетичного виховання учнів також є: *наявність ґрунтовних знань з психології особистості (функції, структура, механізми нормального і аномального розвитку, кризи, вікові особливості, діагностика психічних процесів), досконале володіння дидактичними категоріями, а саме: знання суті, структури та принципів навчання, забезпечення системного та проблемного підходу в навчально-виховному процесі, обізнаність щодо засобів, форм, методів і прийомів навчально-виховної взаємодії. Необхідним є досконале знання вимог змісту сучасної освіти; розуміння критеріїв значущості навчальних проблем та уміння їх вирішувати; організація спільної навчально-пошукової, творчо-пізнавальної роботи всіх учасників навчально-виховного процесу. Все це, на наш погляд, і складає основу професійної діяльності вчителя.*

На нашу думку, для того, щоб вчитель був готовий до використання технологій естетичного виховання учнів у педагогічній діяльності, потрібно стимулювати його активність у навчально-виховному процесі. У зв'язку з тим, як стверджує І.О. Матіюк, існують вікові особливості реалізації творчої активності особистості (у молодому віці широко використовується механізм соціальної настанови, що лежить в основі активного пошуку ефективних способів взаємодії зі світом, у більш старшому – такий пошук уже завершений, дослідження спираються на механізми, які закріпилися протягом життя), слід створювати умови для формування готовності вчителя до використання технологій естетичного виховання учнів у більш молодому і середньому віці.

Вчитель – це людина культури, якій притаманна гуманність, духовність, творчість; а також необхідний зміст професійних знань, умінь та навичок, яких вимагає його діяльність (І.О. Матіюк). Отже, на нашу думку, новий зміст педагогічної підготовки вчителя до використання технологій естетичного виховання учнів має відповідати таким вимогам:

- а) пріоритет загальнолюдських та національних духовних цінностей у підготовці вчителів;
- б) розвиток у вчителів рефлексивної позиції і системного бачення педагогічного процесу, прагнення до використання технологій естетичного виховання учнів;
- в) підготовка вчителів до використання педагогічних технологій естетичного виховання учнів, формування їх потреби в цьому;
- г) використання нових систем навчання, сучасних форм і методів підготовки вчителів, орієнтованих на формування в них умінь самостійно застосовувати знання про педагогічні технології при активному використанні засобів інформатизації та комунікації;
- д) самовизначення вчителя, персоналізація професійної підготовки;
- е) формування професійно-особистісних якостей, створення гнучкої особистісно орієнтованої системи безперервної педагогічної освіти, ефективної

участі в роботі методичної ради школи, надання можливостей підвищувати свій загальнокультурний, кваліфікаційний та інноваційний рівень [3, с.123].

Найпродуктивнішим у питанні підготовки вчителів до педагогічної діяльності є, на нашу думку, підхід, запропонований А.І. Підласим та І.П. Підласим. Дослідники вважають, що потрібна довгострокова стратегія змін, головне місце в якій буде відведено підготовці вчителів, яка безпосередньо наблизатиме їх до творчості [3, с.124].

Наведені дані дають змогу зробити висновок, що однією з основних педагогічних умов формування готовності вчителя до використання технологій естетичного виховання є *своєчасна діагностика рівнів цієї готовності*.

Виокремлені педагогічні умови з одного боку є відносно самостійними, з іншого – взаємопов'язані та доповнюють одна одну, створюючи єдиний комплекс. Припускаємо, що якщо ці умови будуть реалізовані в процесі педагогічної підготовки учителів у системі методичної роботи школи, це забезпечить формування їх готовності до використання технологій естетичного виховання учнів. Реально це знаходить своє відображення в намаганні вчителів знаходити нестандартні варіанти розв'язання педагогічних проблем, висувати ідеї та проекти вдосконалення, реорганізації окремих елементів організації вказаних технологій, тобто вирішувати задачі по типу адаптивно-вдосконалюючої або конструктивно-перетворюючої професійної діяльності, обов'язковим елементом якої виступає творчість [3, с.126].

Отже, формування готовності вчителя до використання технологій естетичного виховання учнів вимагає створення особливої моделі підготовки, яка б максимально враховувала гуманістичну спрямованість сучасної освіти, специфіку навчально-виховного процесу та створювала можливості реалізації педагогічних умов підготовки вчителів до їх використання.

Узагальнення викладеного в статті дозволяє стверджувати, що педагогічні умови підготовки вчителя до використання технологій естетичного виховання учнів сприятимуть забезпеченню ефективності навчально-виховного процесу у середній загальноосвітній школі й нададуть можливість вчителю

створювати „естетичне поле” (М.П. Лещенко) не лише на уроках мистецького циклу, але й на кожному предметі, який вивчається у школі. Оскільки підготовка здійснюється у системі методичної роботи школи, то члени адміністрації чи вчителі-методисти мають можливість, спостерігаючи за роботою вчителів, кординувати їх педагогічну діяльність, виявляти труднощі і недоліки у цій діяльності, створювати сприятливі умови для її ефективної організації на основі використання сучасних виховних і навчальних технологій.

Оскільки, наведений перелік педагогічних умов підготовки вчителя до використання технологій естетичного виховання учнів у системі методичної роботи школи не є вичерпним і може бути доповненим, то у подальших дослідженнях ми плануємо проаналізувати такі умови цієї підготовки, як використання досягнень та науково-педагогічних традицій навчального закладу, його авторитету у даному регіоні, урахування загальної соціально-психологічної ситуації у педагогічному колективі та рівня професійної культури його фахівців, стану матеріально-технічної бази тощо.

Література

1. Андрюханова В.М. Сучасні підходи щодо вирішення проблеми підготовки вчителя до інноваційної діяльності / В.М. Андрюханова // Управління школою. – 2004. – груд. (№34) – С. 7-10.
2. Галкина В.Л. Подготовка будущего учителя музыки к созданию творческой лаборатории: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. / Галкина Вера Львовна. – Чебоксары, 2002. - 183 с.
3. Гончарова О.А. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів іноземної мови до інноваційної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. / Гончарова Ольга Анатоліївна. – К., 2008. – 187 с.
4. Клокар Н.І. Психолого-педагогічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. / Клокар Наталія Іванівна – К., 1997. – 227 с.
5. Лозова О.А. Шляхи подолання протидій з боку вчителів щодо впровадження педагогічних інновацій // 60 років ЮНЕСКО: погляд у

майбутнє: наук. конф. кафедри ЮНЕСКО КНЛУ, м. Київ, 22-23 лютого 2006 р.– К.: КНЛУ, 2006. – С. 205-206.

6. Полева Г.И. Педагогические условия формирования готовности будущего учителя музыки к профессионально-творческой деятельности: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Полева Галина Ивановна. – Магнитогорск, 2002. –197 с.

Ольга Кутовая

Педагогические условия подготовки учителя
к использованию технологий эстетического воспитания
учащихся средней общеобразовательной школы

Анотация. В статье автор рассматривает педагогические условия подготовки учителя к применению технологий эстетического воспитания учащихся в системе методической работы школы, обосновывает новый смысл условий, которые должны учитывать учителя, готовясь к использованию технологий эстетического воспитания учащихся средней общеобразовательной школы.

Ключевые слова: условие, педагогическое условие, учитель, подготовка, технологии эстетического воспитания, творческий потенциал учителя, эстетическая среда, методическая работа.

Olga Kutovoi

Pedagogical methods of training teachers
use of technologies aesthetic education
students of secondary school

Annotation. The author considers the pedagogical methods of training teachers to use technology aesthetic education of students in schools methodical robots, justifies a new meaning to the conditions that must take into account the teacher, ready to use technology aesthetic education of students of secondary school.

Key words: condition, pedagogical conditions, teacher training, technology, aesthetic education, creativity, teacher, aesthetic environment, methodical robot.

Рецензія

на статтю Кутової О.М. “Педагогічні умови підготовки вчителя до використання технологій естетичного виховання учнів середньої загальноосвітньої школи”

У статті обґрунтовується значення педагогічних умов підготовки вчителя до використання технологій естетичного виховання учнів у системі методичної роботи середньої загальноосвітньої школи.

Автор визначає поняття “умова”, “педагогічні умови”, аналізує педагогічні умови, необхідні для підготовки учителя до використання технологій естетичного виховання учнів у системі методичної роботи школи, обґрунтовує новий зміст педагогічних умов, які повинні враховувати учителі, готуючись до використання технологій естетичного виховання учнів середньої загальноосвітньої школи.

Викладене у статті дозволяє автору дійти висновку, що педагогічні умови формуються вчителями перш за все у системі методичної роботи школи.

У цілому стаття відповідає вимогам до наукових публікацій і може бути рекомендована до друку.

Доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
завідувач відділу педагогічної естетики та етики _____ О.М. Отич

Кутова Ольга Миколаївна

Аспірант відділу педагогічної естетики та етики

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

м. Київ

Дом. адреса: пр-т Оболонський, 36, кв 38

Телефони: дом. 412-67-11, моб. – 096-371-86-19